

NEWSonderzoek 2008

*De Nederlandse student in het buitenland:
achtergrond, motivatie, toekomstplannen.*

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Samenvatting	2
Inleiding	4
Achtergrond en motivatie	5
<i>a) Achtergrond</i>	5
<i>b) Motivatie</i>	7
Het vertrek	9
<i>a) Informatiebronnen</i>	9
<i>b) Problemen voor vertrek</i>	10
Na de studie	12
Conclusies en aanbevelingen	16

Samenvatting

- Nederlanders vertrekken voor een (tweede) Master naar topuniversiteiten in het buitenland
- Financiën grootste zorg onder vertrekkende studenten
- Slecht éénderde geeft aan terug te keren: arbeidsmarkt verliest talent
- Diffuus beeld van de Nederlandse arbeidsmarkt onder studenten: contact houden is belangrijk voor betere informatievoorziening

De meeste Nederlandse studenten die naar het buitenland gaan, vertrekken na afronding van hun Nederlandse studie naar topuniversiteiten in het buitenland voor een (tweede) Masterstudie. Landen die in trek zijn, zijn het Verenigd Koninkrijk, de VS en België. Men vertrekt om een persoonlijke en academische uitdaging aan te gaan en om opleiding van een hogere kwaliteit te volgen.

Het mag dan ook met recht gezegd worden dat het hier gaat om studenten van een zeer hoge kwaliteit, studenten die ambitieus zijn en bereid zijn om een stap in het diepe te nemen. Tweederde geeft dan ook aan niet terug te willen keren naar Nederland; het buitenland is uitdagender qua carrièremogelijkheden en biedt ook meer kansen. De meesten willen graag in het land van hun huidige studie of elders in Europa gaan werken. De Nederlandse arbeidsmarkt verliest hierdoor talent: men heeft het gevoel dat er elders meer waardering is voor kwaliteit en dat er dus in het buitenland betere toekomstperspectieven zijn. De studenten die van plan zijn naar Nederland terug te keren geven vooral persoonlijke redenen aan; het dichtbij familie en vrienden zijn is de voornaamste reden tot terugkeer. Ook geeft men aan dat de Nederlandse cultuur hun erg aanspreekt. Deze open arbeidsmarkt is een feit; het is nu in het belang van Nederland dat men dit feit gaat gebruiken om de concurrentie met andere landen aan te gaan om de ondernemende en talentvolle student terug naar Nederland te lokken.

De informatievoorziening speelt ongetwijfeld een belangrijke rol in deze keuze. Gebrekkige informatie over carrièremogelijkheden, voornamelijk verkregen via familie en vrienden, kan zeer wel een verkeerd beeld geven van wat er mogelijk is in Nederland. Wat ook een rol kan spelen is dat veel studenten niet of nauwelijks contact hebben met andere Nederlanders en daar ook geen behoefte aan hebben. Hierdoor verwatert het contact met Nederland en het wordt ook voor de hand liggend om binnen de nieuwe sociale contacten op zoek te gaan naar eventuele carrièremogelijkheden.

Onduidelijk informatie speelt ook een rol bij de stap naar het buitenland, het is vaak een barrière. Een voorbeeld daarvan is de IB-Groep. Door de zeer korte aanlooptijd tussen wetswijziging en eerste aanmeldingen was er nog sprake van veel vertragingen, onduidelijkheden en soms tot vergissingen bij het toekennen van studiefinanciering. Naast andere financiële moeilijkheden, bestonden er ook onduidelijkheden over zaken als de Nederlandse zorgverzekering bij langer verblijf in het buitenland, wel of niet uitschrijven bij de gemeente en belasting- en pensioenzaken. Zoals een enkeling aangeeft is de informatie wel te vinden, maar alleen na veel moeite. Overheidsinstellingen staan dan ook niet hoog op de lijst van gebruikte informatiebronnen. De toekomstige universiteit, docenten in Nederland en familie en vrienden zijn de voornaamste bronnen.

Gezien dit alles doet NEWS de volgende aanbevelingen:

- Er moet betere informatievoorziening komen over carrièremogelijkheden in Nederland
- De IB-Groep moet doelmatiger omgaan met studenten: regelmatig contact onderhouden met de studenten in het buitenland
- Er moet betere informatievoorziening komen over het financieren van een buitenlandse studie
- De mogelijkheden op de arbeidsmarkt, in het bijzonder in de wetenschappelijke sector, moeten structureel verbeterd worden

Inleiding

Een jaar na de wetswijziging waardoor de studiefinanciering onbeperkt kan worden meegenomen naar het buitenland, kan een eerste balans worden opgemaakt. Daarom heeft *Nederlandse Wereldwijde Studenten* (NEWS, www.newstudent.nl) een enquête gehouden onder haar leden. Zo'n 300 (50% van het toenmalige ledenaantal) heeft daarop gereageerd en de resultaten zijn zeer interessant. Het onderzoek had tot doel een beter beeld te krijgen van de Nederlandse studenten in het buitenland: wat is hun achtergrond?, wat leidt hen ertoe om voor een buitenlandse opleiding te kiezen?, wat zijn hun plannen na hun studie? zijn enkele van de vragen die dit onderzoek stelde.

Hoe representatief zijn de resultaten? Dit is een enigszins lastige vraag: tot nu toe heeft niemand onderzoek gedaan naar deze groep studenten. Er is dus nog vrijwel niets over hen bekend en het is daarom lastig in te schatten in hoeverre dit onderzoek representatief is. Uit de gegevens die beschikbaar zijn¹ komt echter wel een positief beeld naar voren, waarbij opgemerkt dient te worden dat studenten in het Verenigd Koninkrijk en de VS oververtegenwoordigd zijn in dit onderzoek. Ook hier moet een grote slag om de arm gehouden worden, de gegevens die van de IB-Groep komen hebben alleen betrekking op studenten die gebruik maken van de meeneembare studiefinanciering. Zoals uit het NEWSonderzoek blijkt is slechts tweederde bekend met deze regeling en maakt iets minder dan de helft van het totaal aantal respondenten gebruik van de regeling. Studenten die al een Masterstudie hebben afgerond of die een promotieonderzoek doen komen niet in aanmerking voor studiefinanciering. Toch heeft NEWS er vertrouwen dat de moeite die zij gedaan heeft om een gedegen onderzoek neer te zetten geslaagd is en dat de meningen die hieronder beschreven worden representatief genoeg zijn om de conclusies en aanbevelingen te ondersteunen. De significante eensgezindheid was op belangrijke punten is hiervoor een indicatie.

NEWS is een groot voorstander van het versterken van de Nederlandse (kennis-) economie en is van mening dat de meeneembare studiefinanciering daarbij een grote aanwinst is. De voorzichtige conclusie na het eerste jaar van deze regeling geeft aanleiding tot het doen van een aantal aanbevelingen ter versterking van de effecten van de studiefinanciering en NEWS zal in de komende jaren de vinger aan de pols blijven houden met betrekking tot de overname van de door haar gedane aanbevelingen alsook met betrekking tot de verdere ontwikkelingen van trends die uit dit onderzoek naar voren komen.

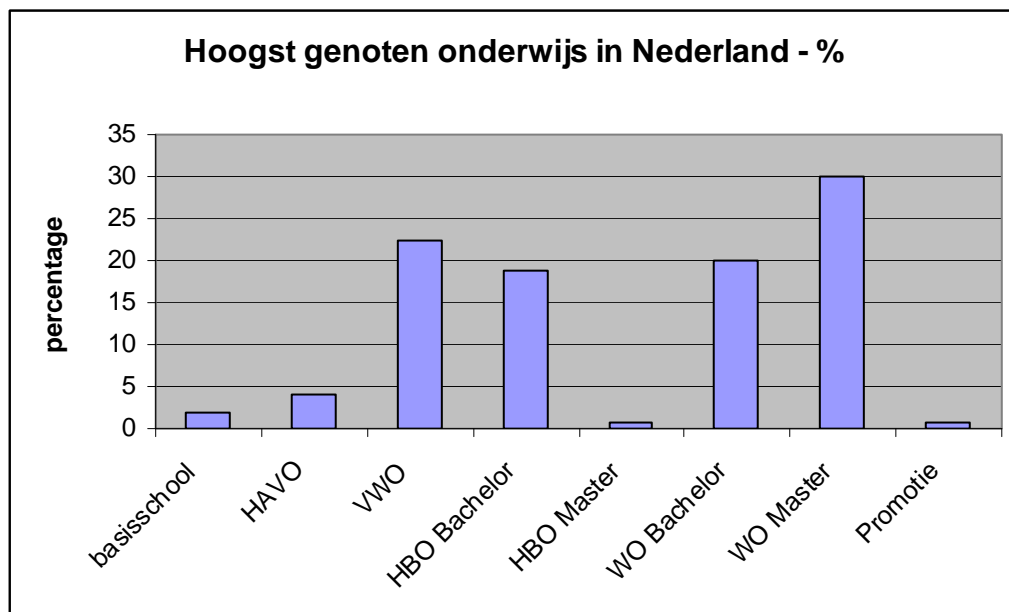
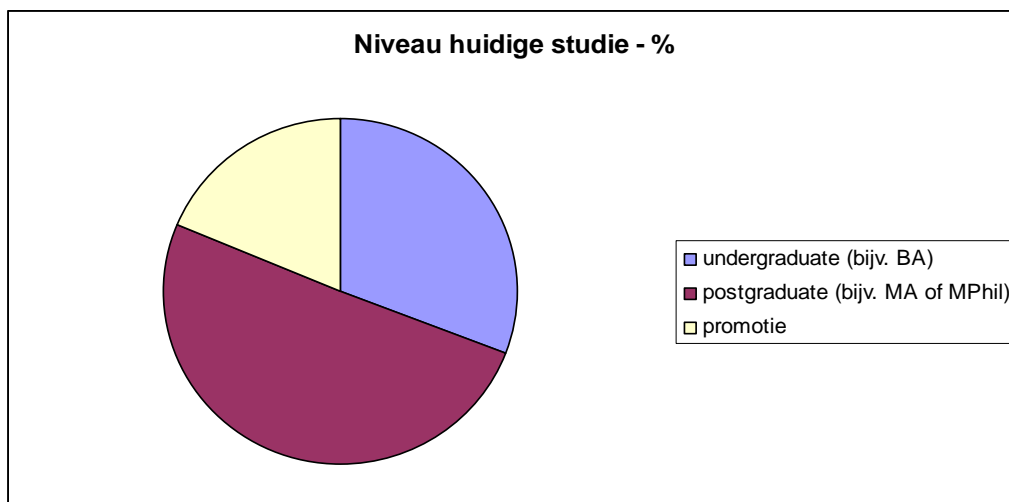
¹ Informatie van de IB-Groep en informatie uit de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, dr. Ronald H.A. Plasterk aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 8 februari 2008 (SFB/2007/49823).

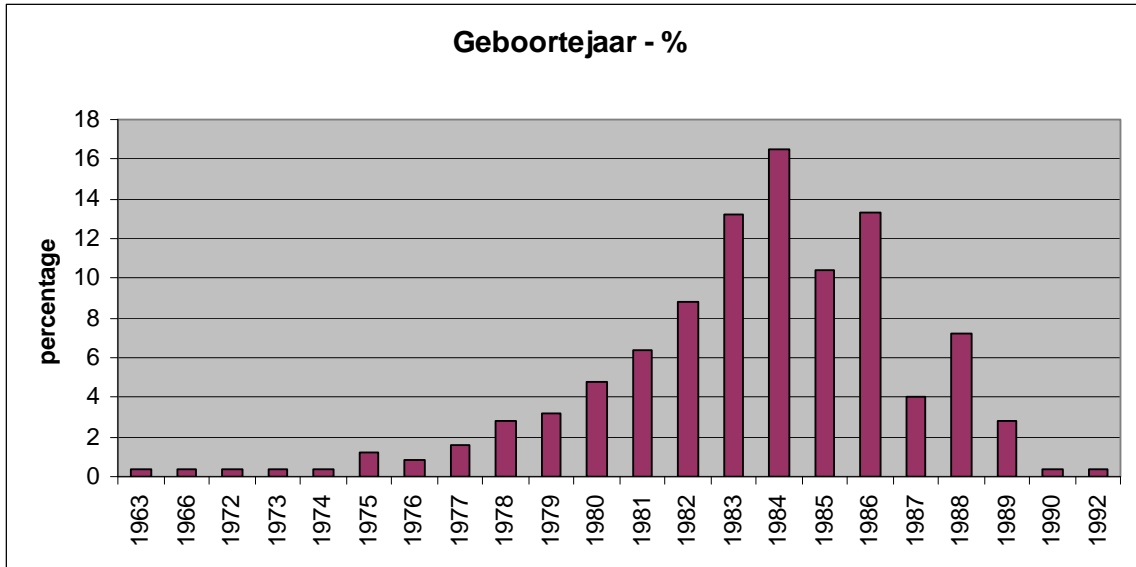
Achtergrond en motivatie

a) Achtergrond

- Merendeel heeft een academische opleiding in Nederland afgerond
- Master of tweede Master in het buitenland
- Negentig procent woont minimaal tot 18de levensjaar in Nederland

De studenten die besluiten in het buitenland te gaan studeren hebben een diverse academische achtergrond. Het merendeel heeft al een universitaire studie afgerond in Nederland en vertrekt voor een (tweede) Master naar het buitenland. Dit is ook te zien aan de leeftijd van de studenten.

Ook voordat zij aan hun HBO of universitaire studie zijn begonnen hebben de meeste studenten in het buitenland in Nederland gewoond. De stelling van sommigen dat Nederlandse studenten in het buitenland diplomatenkinderen zijn blijkt niet in overeenstemming te zijn met de werkelijkheid.

b) Motivatie

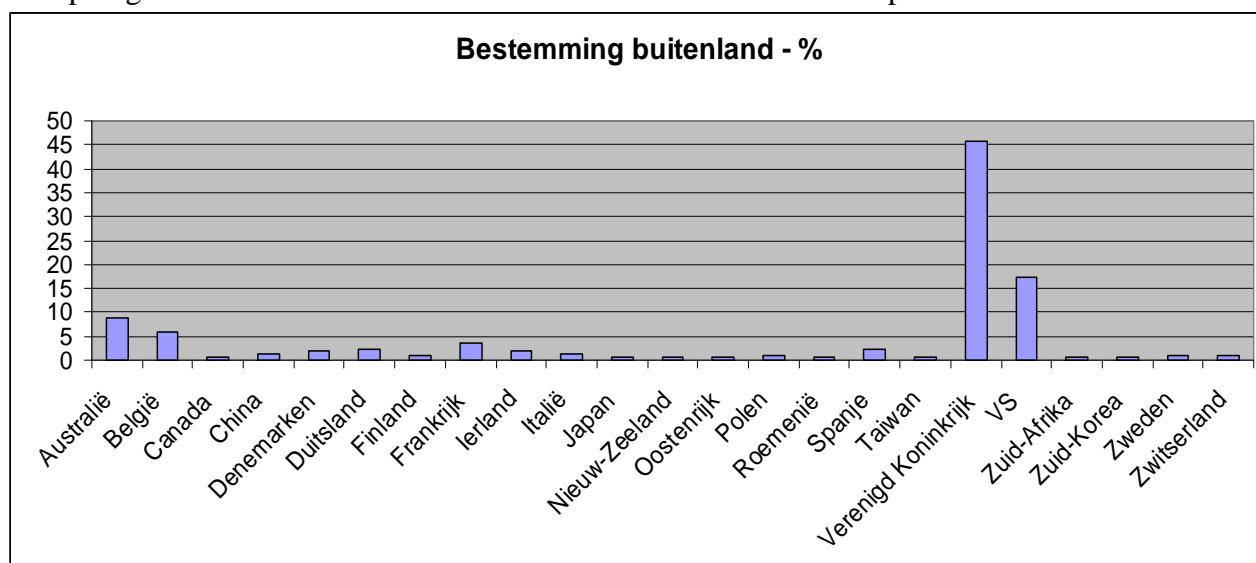
- Persoonlijke en academische uitdaging
- Unieke opleiding in het buitenland
- Hogere kwaliteit verwacht buiten Nederland

Gevraagd naar hun motivatie geven studenten een breed scala aan redenen op. Wat bij vrijwel allen een rol heeft gespeeld was de persoonlijke ontwikkeling. Men gaf aan dat de persoonlijke en academische uitdaging, het avontuur, het verbreden van de eigen horizon een (grote) rol had gespeeld. Het leren kennen van een nieuwe cultuur, andere omgangsgewoontes en het verbeteren van een tweede taal waren hierbij belangrijke factoren.

Een flink aantal studenten is naar het buitenland gegaan omdat daar een studie werd aangeboden die in Nederland niet kan worden gevolgd, bijvoorbeeld een *MSc Marine Electrical Power Technology (Newcastle University)* of een *Master of Business in Sports Management (Griffith University)*. Anderen waren van mening dat als ze een taal studeerden ze dat toch het beste zouden kunnen doen in een land waar die taal gesproken werd. Een andere academische overweging die een aantal studenten had, had te maken met hun beoogde carrière. Studenten die graag op internationaal vlak willen gaan werken besloten om in het buitenland te gaan studeren om internationale ervaring op te doen en/of om een Europees of internationaal gerichte studie te gaan volgen, bijvoorbeeld *European Legal Studies* aan het *Collège d'Europe*.

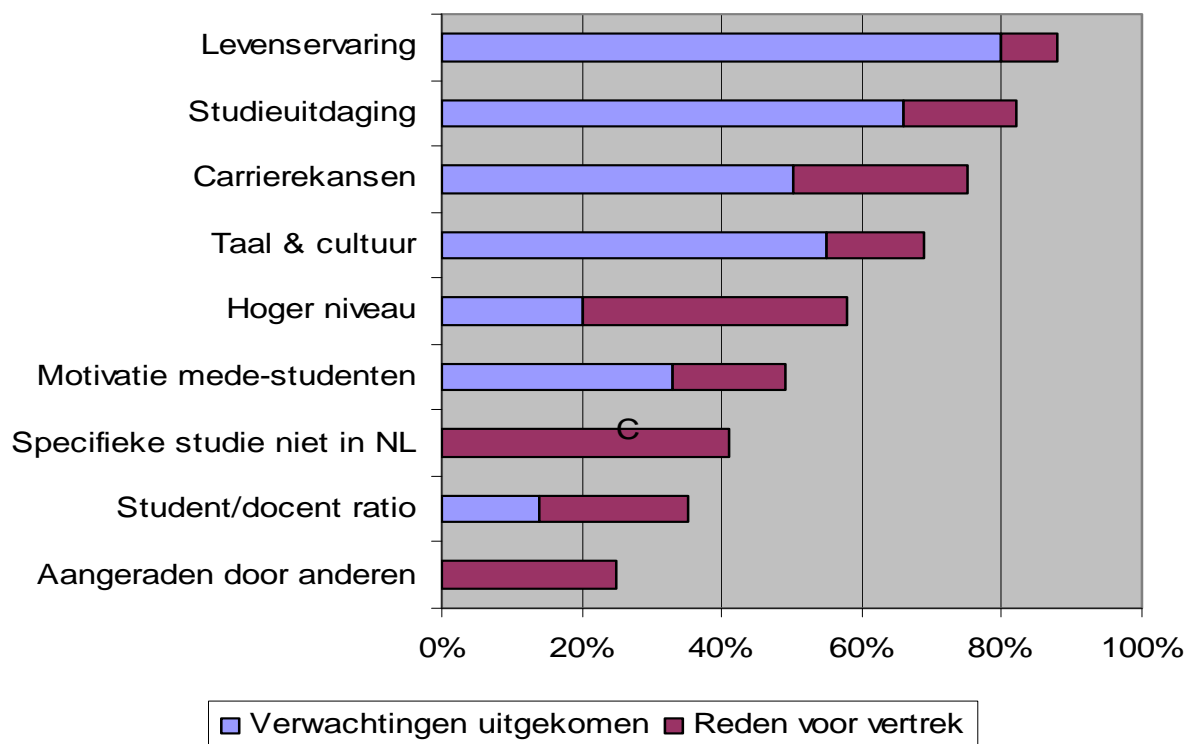
Een wat algemenere reden om voor een buitenlandse opleiding te kiezen was het verbeteren van perspectieven op de arbeidsmarkt, betere carrièremogelijkheden, en de hogere kwaliteit van de opleiding. Vooral bij de mensen die naar Angelsaksische landen zijn vertrokken speelde dit vaak een rol. Kleinschaligere opleidingen, meer gemotiveerde medestudenten, het ontlopen van de zesjescultuur en professoren die vooraanstaande experts zijn op hun vakgebied zijn zaken die in dit verband genoemd worden.

Een enkele student maakte de stap uit een vorm van 'noodzaak', zo wilde iemand die uitgeloot was voor de studie diergeneeskunde niet nog een jaar wachten en besloot naar België te gaan. Iemand anders had grote moeite een AIO-aanstelling te krijgen in antropologie en besloot daarom naar Canada te vertrekken voor haar promotie.

c) *Uitkomen van verwachtingen*

- Verwachtingen komen grotendeels uit
- Te hoge verwachtingen van kwaliteit buitenlandse opleiding

Over het algemeen komt het studeren in het buitenland overeen met wat men er van verwachtte. Vooral op het gebied van persoonlijke ontwikkeling en levenservaring is dit het geval. Ook opmerkingen als “het is alles wat ik ervan verwachtte en meer” werden met enige regelmaat opgetekend.

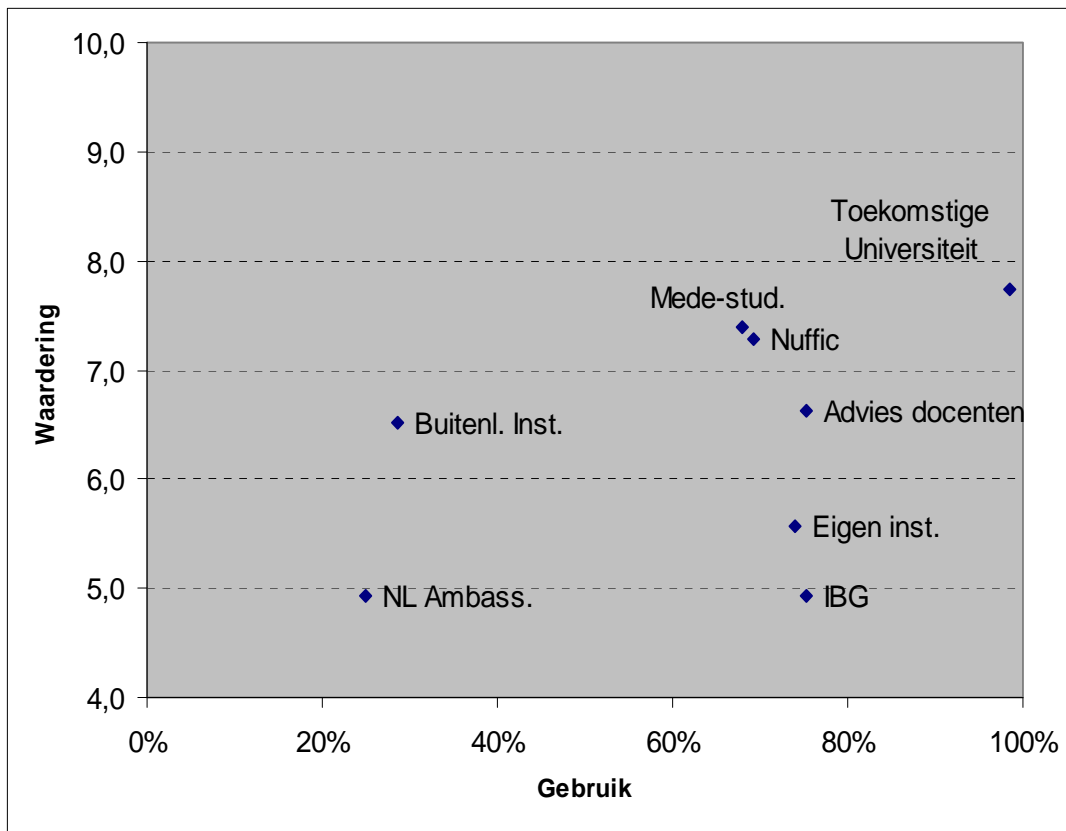
Als vervolgens naar specifieke dingen gevraagd wordt valt op dat de verwachte hogere kwaliteit niet altijd aanwezig is. De algemene kwaliteit van de opleiding als ook de motivatie van de medestudenten en docent/student ratio vallen vaak wat tegen. Dit komt vooral voor bij diegenen, die naar universiteiten zijn gegaan die niet direct bij de top van de wereld behoren.

Het vertrek

a) Informatiebronnen

- Toekomstige universiteit en medestudenten zijn de meest gewaardeerde informatiebron
- IB-Groep wel gebruikt maar nog geen hoge waardering

Bij de voorbereiding voor het vertrek maken de meeste studenten gebruik van verscheidene informatiebronnen. De belangrijkste van die bronnen is de toekomstige universiteit. Ook medestudenten en docenten worden veelvuldig geraadpleegd en hun informatie wordt als goed gewaardeerd. Verder worden ook officiële instellingen als de IB-Groep, Nuffic en Nederlandse ambassades geraadpleegd, maar deze bronnen worden niet altijd als afdoende ervaren. Het Nuffic is de enige instantie die een ruime voldoende krijgt. Samen met de medestudenten is het Nuffic de beste informatiebron binnen Nederland.

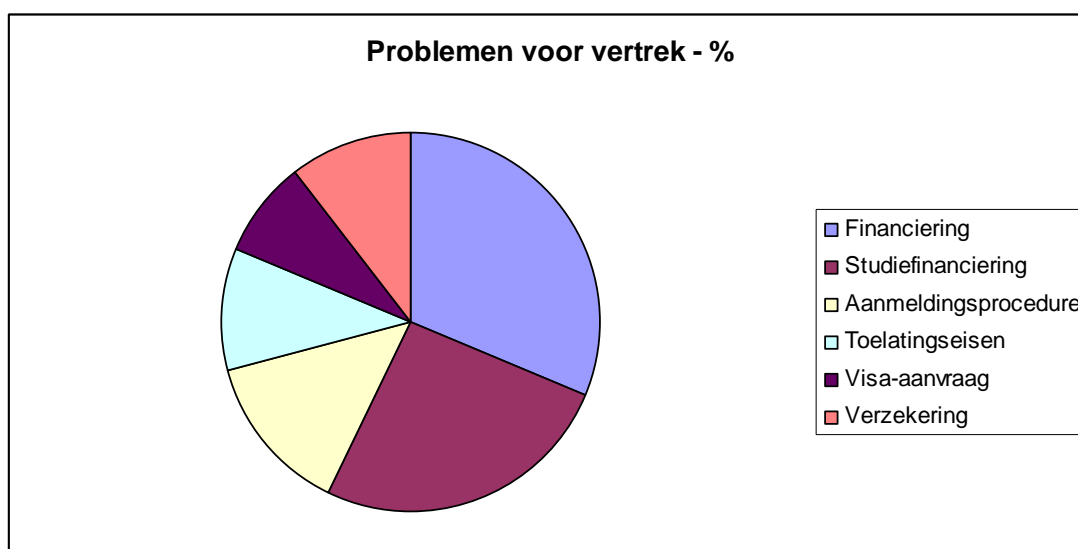

b) Problemen voor vertrek

- Financiën grootste zorg van aankomende studenten
- Kinderziektes meeneembare studiefinanciering

Eén van de grootste problemen voor het vertrek is het rond krijgen van de financiering voor de studie. Dit varieert van moeilijkheden bij het verkrijgen van beurzen tot het opbrengen van de collegegelden, zeker voor studies in de Verenigde Staten waar het collegegeld zeer hoog kan oplopen.

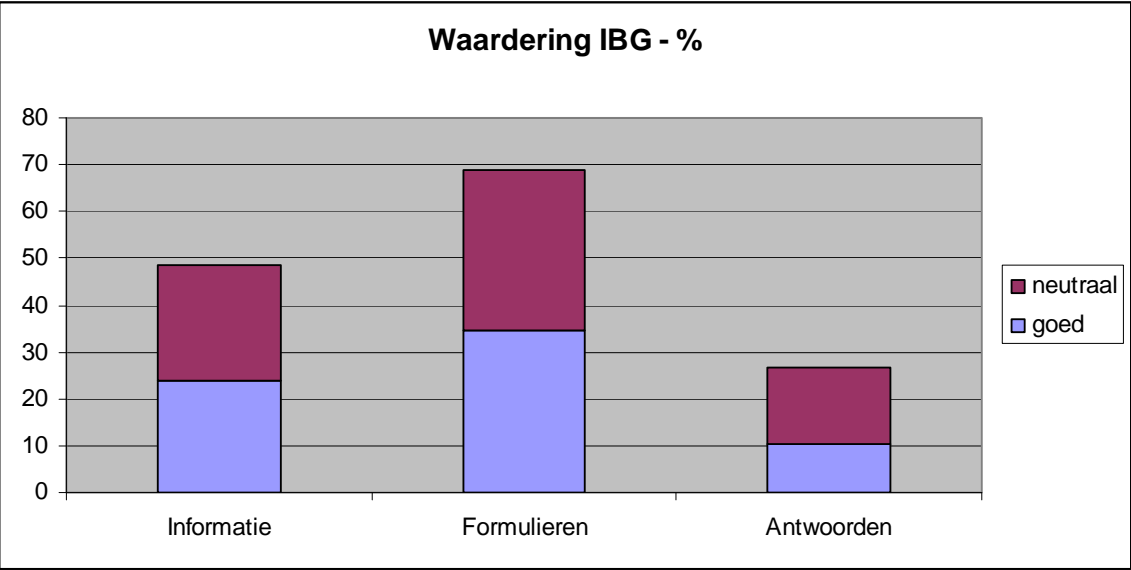
Veertig procent gaf aan meer informatie gehad te willen hebben voor vertrek. Ongeveer tien procent gaf aan dat het grootste probleem voor vertrek de (zorg)verzekering was. Anderen hadden hier in mindere mate last van. Er bestonden onduidelijkheden over in hoeverre de Nederlandse zorgverzekering aangehouden moest worden en wat voor dekking deze gaf in het buitenland. Dit speelde vooral een rol bij diegene die voor langer dan een jaar naar het buitenland vertrokken.

Ook het aanvragen van studiefinanciering¹ ging dit jaar, het eerste jaar van de meeneembare studiefinanciering, nog vaak gepaard met vertragingen en onduidelijkheden. Erkenning van de opleiding, uitwonend verklaring en de lange tijd die een aanvraag in beslag nam waren de meest gesignaleerde problemen met betrekking tot de IB-Groep. Ook was er kritiek op het collegegeldkrediet, dat niet toereikend was voor de collegegelden van sommige universiteiten. Dit kwam in iets meer dan 50% van de aanvragen voor. Hierdoor is onder studenten een enigszins negatief beeld van de IB-Groep ontstaan. Vooral het beantwoorden van vragen werd bekritiseerd. Echter, zoals de minister van Onderwijs al aangaf in een brief aan de Tweede Kamer zijn er inmiddels verbeteringen doorgevoerd en zou het volgend jaar beter moeten gaan.²

¹ Van de studenten die bekend waren met de regeling (zo'n 64%) maakte er iets minder dan tweederde gebruik van.

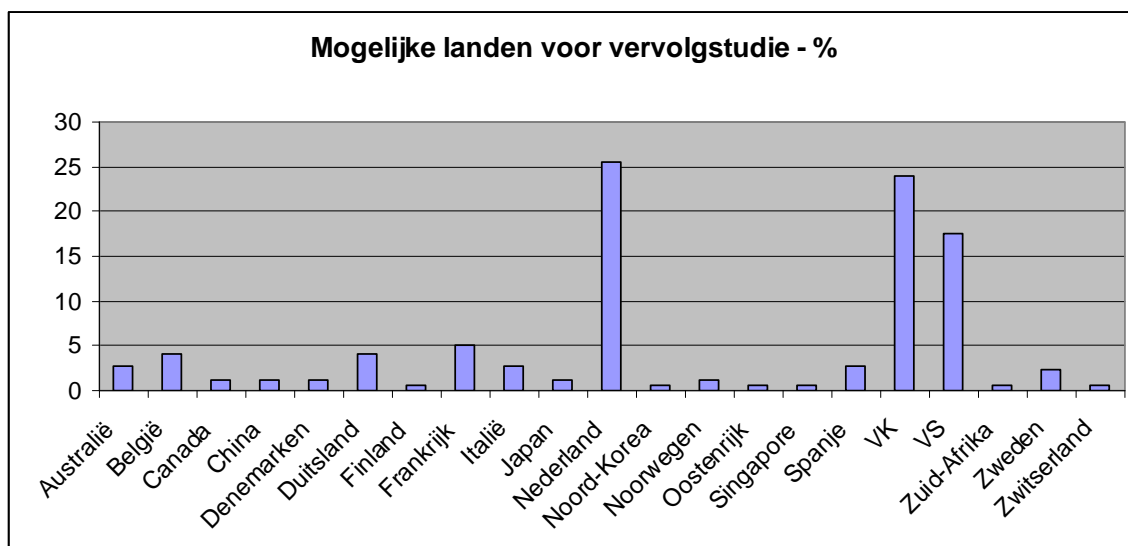
² De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, dr. Ronald H.A. Plasterk aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 8 februari 2008 (SFB/2007/49823).

Na de studie

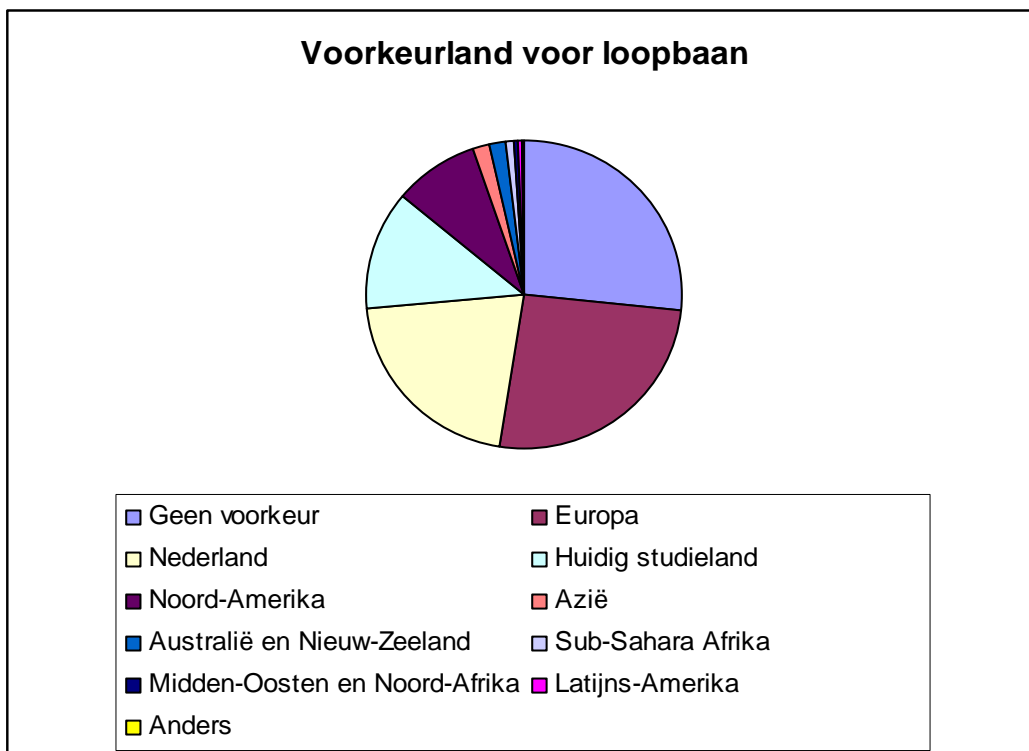
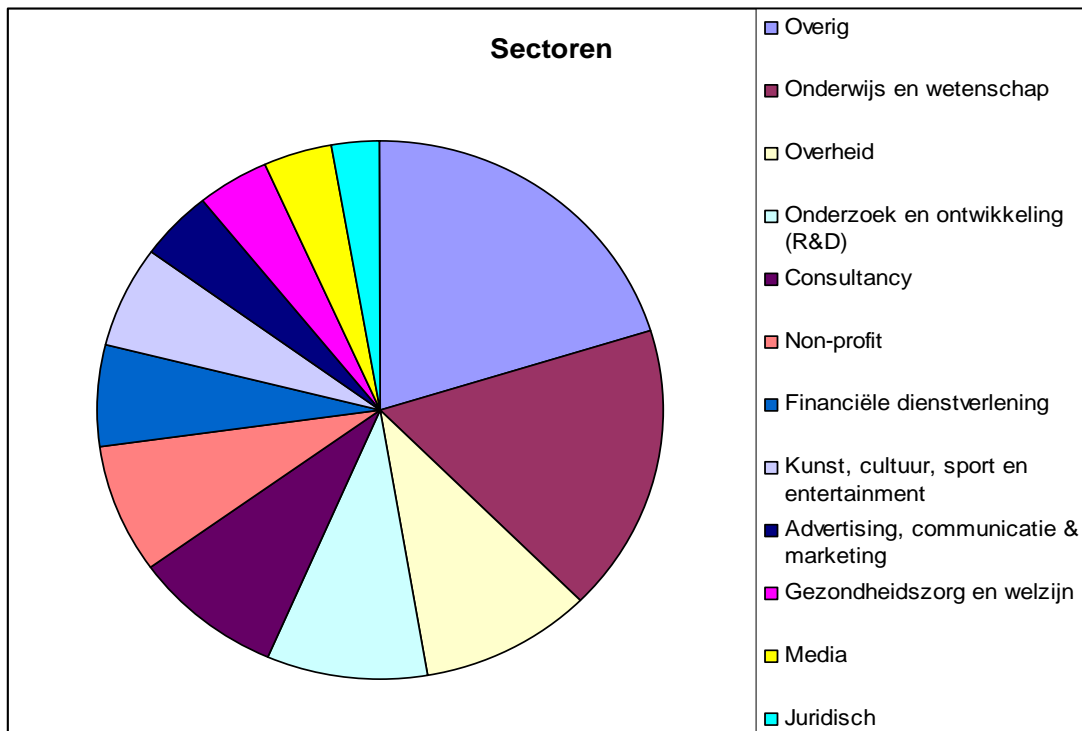
- Helft studenten is van plan te gaan werken
- Tweederde niet van plan naar Nederland terug te keren: interessantere carrière in het buitenland
- De Nederlandse arbeidsmarkt onderscheidt zich niet ten opzichte van het buitenland: behoefte aan duidelijker beeld

Het merendeel (54,1%) van de studenten in het buitenland is van plan te gaan werken na het voltooien van hun huidige studie. Bijna eenderde is van plan door te studeren en de rest weet het nog niet. Diegene die van plan te zijn door te studeren weten veelal nog niet precies waar, maar slechts een kwart van hen is van plan naar Nederland terug te keren voor hun volgende studie.

Dit beeld van de student die niet terugkeert voor een volgende studie is een algemeen beeld. Als de respondenten gevraagd wordt waar zij zouden willen werken dan blijkt dat deze carrières veelal in het buitenland zullen worden opgebouwd, slechts 29,7% van alle respondenten zou het liefst in Nederland willen werken. Europa, met uitzondering van Nederland, is het meest in trek.

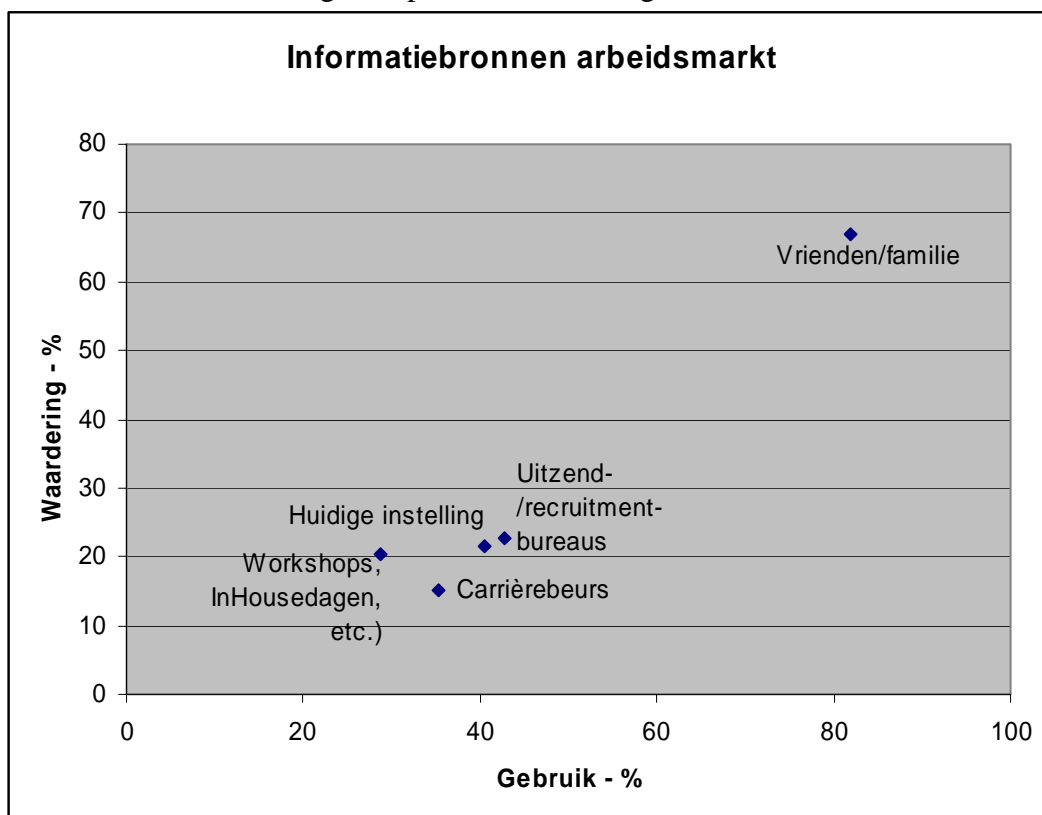
De belangrijkste sectoren waarin men wil werken vallen onder de noemer zakelijk (financiële dienstverlening, consultancy, etc.) en onderwijs en wetenschap. Gezien de grote diversiteit van de studies is ook onder de beoogde beroepssector een grote verscheidenheid te bespeuren, vandaar dat de categorie 'overig' in de onderstaande tabel de grootste is.

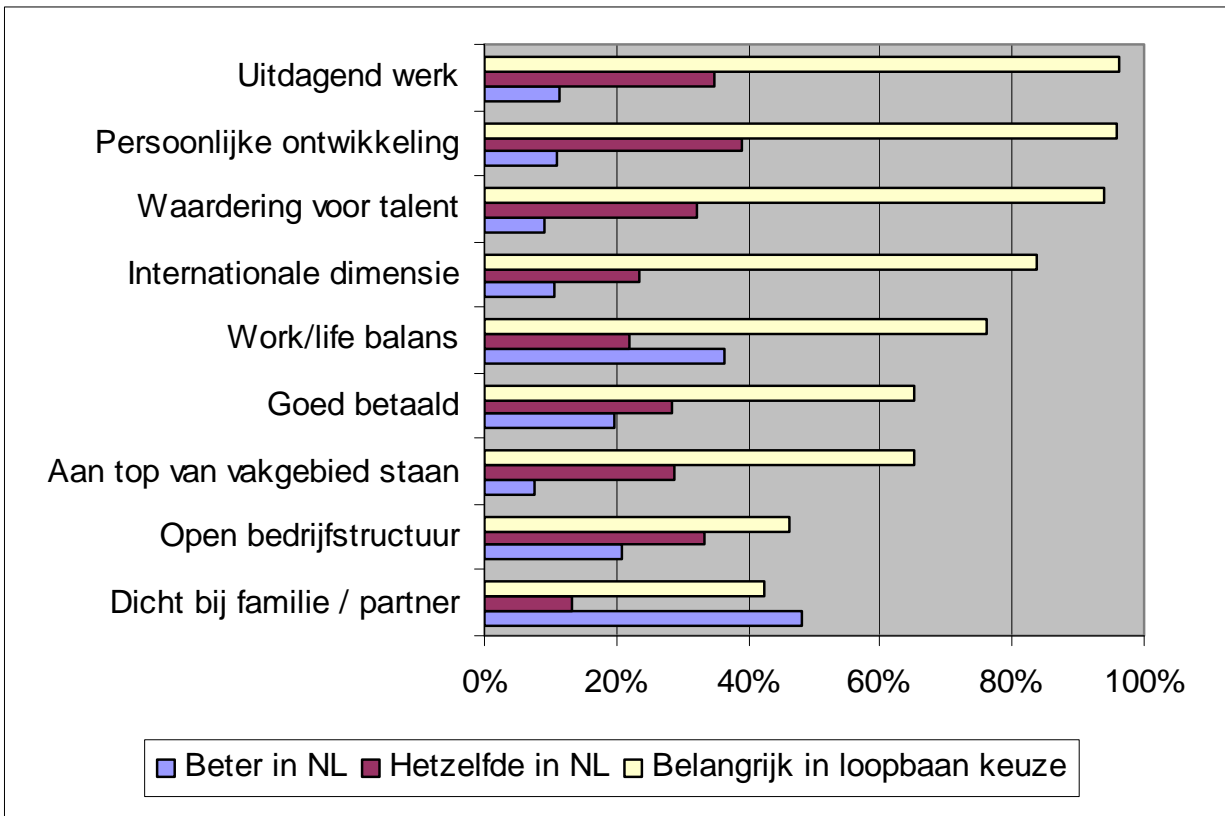

Men heeft verschillende redenen om in het buitenland te willen werken. De internationale omgeving en een prettige cultuur worden genoemd, maar ook dat het carrièretchnisch interessanter is. In het buitenland kan men op een hoger niveau werken of interessanter werk doen. Ook wordt Nederland door sommige als beklemmend ervaren, de 'doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg'-cultuur staat hen tegen.

De studenten die liever in Nederland willen werken zijn gelijkgestemder in hun redenen om terug te keren. Het dichtst bij familie en vrienden zijn staat hoog op de lijst. Ook ervaart men Nederland als een prettig land. Dat men terugkeert naar Nederland wil niet zeggen dat men ook van plan is daar te blijven, bijna dertig procent ziet zich zelf over tien jaar in een ander Europees land wonen en werken. Omgekeerd geldt dit ook, hoewel in mindere mate: een kleine vijftien procent van hen die het liefste in het buitenland werken ziet zichzelf over tien jaar weer in Nederland wonen. Het is belangrijk om deze ontwikkeling in de gaten te houden en om op de lange termijn te kijken in hoeverre de intenties van studenten worden omgezet in de realiteit. NEWS zal door regelmatig feedback te vragen hier een vinger aan de pols houden.

Dat het merendeel in het buitenland wil gaan werken heeft er onder andere mee te maken dat Nederland zich, in hun opvatting, niet onderscheidt van andere landen voor wat betreft een aantal belangrijke factoren die een rol spelen bij de keuze voor een baan. Een andere factor is het diffuse beeld van de Nederlandse arbeidsmarkt. Hoewel ruim tweederde van de respondenten aangeeft een beeld te hebben van de arbeidsmarkt in Nederland blijkt dat deze informatie vrijwel alleen via familie en vrienden tot hen gekomen is. Het is de vraag in hoeverre deze informatie een correct beeld schept van de carrièremogelijkheden in Nederland. Vrijwel iedereen geeft aan dat ze open staan voor meer informatie. Een laatste belemmering is dat in een klein aantal gevallen (12,5%) er moeilijkheden zijn met diploma-erkenning. Universiteiten en werkgevers waarderen de diploma's niet altijd op een niveau dat gelijk is aan een Nederlands niveau. Een voorbeeld daarvan is iemand die extra vakken moest voltooien om toe gelaten te worden tot psychologie in Groningen maar tegelijkertijd zonder voorwaarden werd geaccepteerd in Cambridge.

Conclusies en aanbevelingen

- Er moet betere informatievoorziening komen over carrièremogelijkheden in Nederland
- IB-Groep moet zakelijker omgaan met studenten: regelmatig contact onderhouden met de studenten in het buitenland
- Er moet betere informatievoorziening komen over het financieren van een buitenlandse studie
- De mogelijkheden op de arbeidsmarkt, in het bijzonder in de wetenschappelijke sector, moeten structureel verbeterd worden

Het belangrijkste issue dat uit dit onderzoek naar voren is gekomen is de significante 'braindrain': veel talent wordt de grens over gesubsidieerd. Dat de meeneembare studiefinanciering is ingevoerd is een goede zaak, het stimuleert het opdoen van buitenlandervaring en het zorgt ervoor dat de talentvolle studenten zich verder kunnen ontplooiën. Dit is goed voor de Europese kenniseconomie in het algemeen maar om te voorkomen dat de Nederlandse kenniseconomie niet achter gaat lopen op die van andere landen is het zaak de buitenlandgangers weer terug naar Nederland te trekken. Dwangmatige terugkombepalingen op beurzen en studiefinanciering zijn daarbij contraproductief: men zal òf niet gaan òf geen gebruik maken van deze regelingen.

Dat de Europese arbeidsmarkt een open markt is, is een feit. Lang voordat de studiefinanciering meeneembaar werd vertrokken er studenten naar het buitenland. Het is nu zaak dat de tweede stap op de weg naar een open en vrije arbeidsmarkt genomen wordt: Nederland zal de concurrentie moeten aangaan met andere landen, zij zal moeten laten zien dat Nederland een aantrekkelijke en uitdagende plek is om te gaan werken. Nederland is daar zeker toe in staat: er zijn genoeg grote multinationals, kleine innovatieve bedrijven en interessante onderzoeksmogelijkheden in Nederland om interessante carrièrepaden te bieden. Blijkens het onderzoek van NEWS is dit echter niet tot nauwelijks bekend onder de Nederlandse student in het buitenland. Het is daarom zaak dat er actiever contact wordt gehouden met hen. Het moet bij dit contact dan voornamelijk draaien om informatievoorziening: wat zijn de mogelijkheden voor een student met buitenlandervaring in Nederland. Op dit moment houdt Nederland echter geen contact met talent overzee of elders in het buitenland. Huidige contactbestanden zijn onvolledig, achterhaald of ontoegankelijk voor instanties en organisaties die deze studenten actief willen benaderen. Hier ligt een coördinerende taak voor de overheid. Contacten die reeds in beheer zijn bij de IB-Groep moeten op een verantwoorde manier worden ingezet voor de Nederlandse kenniseconomie.

Het contact met andere Nederlanders, zoals dat plaats vindt binnen het kader van de lokale NEWSgroepen, kan daarbij een hulpmiddel zijn. Een andere mogelijkheid is het stellen van een kleine, nauwelijks bezwaarlijke verplichting aan de studiefinanciering. Men kan hierbij denken aan het bijwonen van een carrièredag met een brede selectie werkgevers. Het VSB fonds heeft een soortgelijke verplichting voor haar bursalen, waarbij de student zich beschikbaar moet houden voor promotieactiviteiten in het buitenland.

Er zijn nog steeds struikelblokken voor studenten die naar het buitenland willen vertrekken. De invoering van de meeneembare studiefinanciering heeft de stap naar het

buitenland een stuk makkelijker gemaakt. Desondanks blijft de financiële kant van een buitenlandse studie een lastig punt. Om meer mensen te stimuleren buitenlandervaring op te doen zal er betere voorlichting moeten komen door instanties als de IB-Groep, het Nuffic en de Nederlandse universiteiten. Een transparanter overzicht van beurzen en andere financiële hulpmiddelen zou zeer goed op zijn plaats zijn. Ook de collegegeldkredietregeling moet verruimd worden om daadwerkelijk de collegegelden van alle buitenlandse universiteiten te kunnen dekken. De gesignaleerde problemen bij de IB-Groep zullen deels verdwijnen naarmate de medewerkers meer ervaring krijgen met de situatie. Desondanks zijn er punten voor verbetering met betrekking tot het erkennen van opleiding. Daar sluipen de meeste vergissingen in.